

"İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem dahi büyük bir insandır." İzah eder misiniz?

İnsan, mahiyet ve fitrat olarak iki yönlü varlıktır. Bir yüzü maddî ve cismanîdir ve müşahede ettiğimiz olduğumuz bu âleme bakar. Diğer yüzü ise ruhanî ve manevîdir, gaybi âlemlere nazar eder. İnsan dil ile nasıl yiyecek ve içecekleri tadıp tartıyorsa, aynı şekilde kalb, akıl ve vicdan ile de gaybi âlemlere ait meseleleri tartıp ve hissediyor.

İnsanın bedeni bu maddî âlemin nasıl bir özeti ve küçük bir modeli ise, insandaki ruh da gaybî âlemlerin bir numunesi ve bir küçük modelidir. Beden ve ondaki hasseler bu maddî âlemdeki her şeyi nasıl bir nevi kuşatıyor ise, ruh da aynı şekilde fikir ve düşünce yoluyla manevî âlemleri ihata ediyor.

Bütün kâinata tecellî eden isim ve sıfatlar, aynı şekilde bütün âlemlerin misal-i musağğarı olan yani küçük bir modeli hükmünde olan insanda da tecellî ediyor. İnsan her iki âlemde görünen isimleri ve sıfatları üzerinde cemedan yegâne varlıktır; kâinat kitabının bir nüshasıdır. Öyle bir nüshadır ki kâinattaki bütün esmâ tecellileri onda da tecellî etmektedir. Bu cihette âlemdeki bütün esmâ tecellilerini câmi'dir.

"Demek nasıl esmâda bir İsm-i Âzam var; öyle de, o esmânın nukûşunda dahi bir nakş-ı âzam var ki, o da insandır." (33. Söz)

İnsan; *"şecere-i kâinatın en son ve en mükemmel meyvesi"* olduğundan, kâinata tecellî eden bütün isimler insanda da tecellî etmiştir. Hatta insan bu noktada kâinattan çok daha câmi'dir. İsm-i âzamda bütün esmâ var olduğu gibi, insanda da bütün isimler tecellî etmiştir. Yani insan mazhar-ı azamdır. Bütün varlık âleminde azametli ve şaşaalı olarak tecellî eden isimler insanda da tecelli etmiştir.

Bu sebeple insan, Allah'ın bütün isimlerine bir aynadır. Kendisine ihsan edilen maddî ve manevî azalar, duygular ve latifeler sayesinde kâinata tecellî eden bütün isimleri okur. Basîr isminin tecellisi olan gözü ile eşyayı seyrettiği gibi, Semî'i isminin bir tecellisi olan kulağıyla da sesler âlemine nazar eder.

Bunun içindir ki; *"İnsan büyütülse kâinat, kâinat küçültülse insan olur"* denilmiştir. Bu da insanın her âleme açılan bir duygu ve cihaz penceresinin olduğunu ispat eder. İnsanın şerre olan kabiliyeti âlemdeki şerhilerin mukabili olması gayet makuldur. Yani âlemdeki cinlerin ve bilhassa cinler içindeki şerhilerin bir mukabili insandaki şer kabiliyeti veya kalpteki lümme-i şeytan olabilir.